

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ – ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ

Кривонос Олександр Миколайович

доцент

Кривонос Мирослава Петрівна

асистент

Яценко Оксана Іванівна

асистент

Яценко Олександр Сергійович

асистент

Кафедра комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Фундамент ідеї безперервної освіти заклав австрійсько-американський економіст Фріц Махлуп у минулому столітті. В основі його теорії лежить принцип «напіврозпаду знань», що пояснює швидкість, з якою інформація втрачає свою актуальність. Згідно цієї концепції «світ змінюється так динамічно, а нова інформація поширюється так швидко, що деякі знання перестають бути актуальними ще до того, як ми їх здобудемо. За таких умов академічна освіта потребує постійного оновлення, а для того, щоб встигати за інформацією, необхідно навчатися протягом усього життя» [4]. Дійсно, в умовах сьогодення завершити університет і до кінця життя працювати і володіти необхідними

знаннями та навичками стає недостатнім. Адже швидкий розвиток технічного та технологічного прогресу призвів до того, що підхід до освіти кардинально змінився.

Інститут ЮНЕСКО з освіти впродовж життя (UNESCO Institute for Lifelong Learning) термін «безперервна освіта» трактує наступним чином: «це інтеграція навчання та життя, яка передбачає навчальну діяльність людей різного віку (дітей, молоді, дорослих та людей похилого віку) у будь-якому життєвому середовищі (сім'я, школа, спільнота, робота тощо) та через різноманітні методи (формальні, неформальні та інформальні), які разом задовольняють широке коло навчальних потреб» [2]. Таким чином, сучасна людина, починаючи ще зі шкільного віку, має розуміти швидкоплинність ринку праці і пристосовуватись до цього, постійно навчаючись.

Особливе місце в структурі навчання впродовж життя посідає формування *soft skills* (м'яких навичок). До них належать критичне мислення, адаптивність, комунікативна компетентність та емоційний інтелект, які є фундаментом для професійного розвитку в сучасному світі. На відміну від вузькоспеціалізованих професійних знань (*hard skills*), які швидко трансформуються під впливом технологій, м'які навички є фундаментом, що дозволяє фахівцеві залишатися ефективним у будь-якій сфері діяльності протягом десятиліть.

Сенс освіти впродовж життя полягає, в першу чергу, в критичному оцінюванні своїх знань та вмінь; у вмінні і бажанні особи самонавчатися; у здатності знаходити якісні і корисні матеріали для перепідготовки; в наявності внутрішньої мотивації і бачення кінцевого результату.

Україна також не стоїть осторонь від сучасних освітніх трендів. У Законі України «Про освіту» [1] виділено наступні види освіти:

- формальна освіта;
- неформальна освіта;
- інформальна освіта.

Формальна освіта передбачає – це інституціоналізований процес навчання за ліцензованими програмами, спрямований на здобуття конкретних результатів та державних кваліфікацій (дипломів, атестатів).

Під неформальною освітою розуміють навчання на різноманітних курсах, тренінгах чи майстер-класах. Хоча після них не видають державний диплом про вищу освіту, вони допомагають опанувати конкретний фах або отримати вузькоспеціалізовані професійні навички, що підтверджуються відповідними сертифікатами. Зазначимо, що сьогодні в Україні сектор неформального навчання демонструє вищу динаміку розвитку порівняно з традиційною системою освіти. Стрімке зростання кількості освітніх центрів для дорослих, а також різноманітність дистанційних та очних курсів свідчать про масштабне розширення цього виду навчання.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це процес вільного та самостійного набуття знань, який не завжди є систематизованим і не потребує офіційного документального підтвердження. Вона є фундаментом для розвитку особистості та поглиблення фахових навичок, проте її результати зазвичай не мають

юридичної сили під час офіційної атестації. До неї належать перегляд навчальних відео, професійне читання та обмін досвідом із колегами.

Окрім того, ідея навчання впродовж життя входить до ключових компетентностей, визначених у Законі України «Про освіту» [1], яким керується НУШ. Тепер навчання потрібне не лише, щоб знати, але й щоб вміти знайти необхідні знання і знати, як вчитись.

При чому держава визнає та заохочує до здобуття освіти усіх видів, а також створює для цього умови.

Сьогодні концепція навчання впродовж життя реалізується через дві стратегії:

- Upskilling (Апскілінг) – вдосконалення існуючих навичок для підвищення ефективності);
- Reskilling (Перекваліфікація) – опанування нової професії у зв'язку з автоматизацією старих робочих процесів.

Суть апскілінгу полягає в тому, що людина не змінює фах, але опановує нові інструменти чи методики, щоб відповідати сучасним вимогам ринку. Через стрімкий технологічний прогрес знання застарівають. Апскілінг дозволяє працівнику залишатися ефективним («тримати руку на пульсі»).

Суть перекваліфікації полягає в повній зміні профілю діяльності. Часто це вимушений крок, коли стара професія стає неактуальною через автоматизацію або штучний інтелект. Адже робочі місця, що передбачають рутинні операції, поступово зникають, і саме рескілінг дає можливість людям «перезапустити» кар'єру замість того, щоб опинитися без роботи.

Ці концепції дозволяють людині не просто «виживати» на ринку праці, а зберігати здатність свідомо обирати свій кар'єрний шлях, попри глобальні економічні кризи. Саме вдаль поєднання різних видів освіти дозволяє сучасній людині вибудовувати власну траєкторію навчання, сприяє особистісному розвитку кожної людини впродовж життя. Таким чином, відмітимо, що освіта впродовж життя надає безліч переваг сучасній людині:

- розширення кругозору та отримання нових знань;
- нові знайомства;
- можливість кар'єрного просування;
- економія часу;
- відволікання від проблем шляхом занурення у нову справу;
- отримання унікальної інформації практично не виходячи з дому;
- фінансова вигода через можливість вибору курсів будь-якої ціни.

Зазначимо, що в умовах сьогодення затребуваними на ринку праці є фахівці, які мають не лише сильну теоретичну базу, а які можуть швидко реагувати на зміни та опановувати нові навички. Освіта впродовж життя стала ключовим елементом професійної стійкості також і через стрімкий розвиток ШІ та автоматизації. Адже в багатьох сферах академічні знання не актуальні для сьогодення. І фахівцям необхідно виходити із зони комфорту, адаптуватися до реалій, отримувати нові знання і застосовувати їх на практиці.

Зауважимо при цьому, що академічна освіта продовжує відігравати вагомую роль, відбираючи талановитих і здібних та вирівнюючи інтелектуальний рівень всього суспільства. Університет прищиплює любов майбутнього фахівця до певної галузі, зацікавлює його, пояснює як теорія пов'язана з практикою. Проте якщо в людини немає мети, вона не розуміє для чого їй треба ті знання, не пов'язує теорію з практикою – таку освіту якісною назвати складно. Якісним процес навчання буде лише тоді, коли людина розуміє, як навчання переплітається з її реальним життям.

Якщо раніше освіта сприймалася як певний життєвий етап (школа – університет), то сьогодні вона трансформувалася у безперервний цикл «навчання – перенавчання – відвикання від застарілого». Це означає, що здатність швидко забувати неефективні методи роботи та опановувати нові цифрові інструменти стає головною конкурентною перевагою на ринку праці.

Отже, безперервність освіти – це не лише про накопичення дипломів, а про формування навичок майбутнього. Сьогодні заклади освіти мають готувати не просто спеціалістів із певним набором знань, а «професійних учнів», які вміють самостійно знаходити ресурси для розвитку, критично оцінювати інформацію та гнучко реагувати на виклики часу. Це шлях від освіти «на все життя» до освіти «через усе життя». Безперервність освіти є необхідністю сучасного життя.

Таким чином, якщо кожен член суспільства зрозуміє важливість і необхідність безперервної освіти, то, в першу чергу, саме людина отримає з цього найбільшу користь: задоволення працею внаслідок зростання заробітку, кар'єрного росту, зміни місця роботи або навіть професії; поліпшення стану здоров'я та відчуття благополуччя. На рівні установи (організації, підприємства) відбувається зростання продуктивності праці, підвищується відповідальність працівників і їх бажання працювати. Суспільство отримує зростання економіки, продовжуються вікові межі трудової активності членів суспільства.

Отже, освіта впродовж життя (або безперервна освіта) – це постійний процес набуття знань, вмінь та навичок на всіх етапах життя сучасної людини. Окрім того, безперервна освіта має значний соціально-психологічний ефект. Адже постійна інтелектуальна активність сприяє когнітивному довголіттю, запобігає професійному вигоранню та допомагає людині почуватися соціально інтегрованою у будь-якому віці. Таким чином, освіта впродовж життя є не лише економічним інструментом, а й запорукою високої якості життя.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905/sp:max100#n127>
2. Інститут ЮНЕСКО з освіти впродовж життя. URL: https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/en/UNESCO_Technotes_LLL.pdf
3. Ковтун І.Б. Перспективний аналіз освітньої системи майбутнього. Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2024. 1 (20). С.273–280
4. Освіта впродовж життя: тренд чи вимога часу? URL: <https://osvitoria.media/experience/osvita-vprodovzh-zhyttya-trend-chy-vymoga-chasu/>